

ΟΜΑΔΑ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ ΜΙΑ ΡΙΖΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

Προϊστορία, Προφίλ και Διάλογος με το Κρίσιμο Σήμερα

Το *Τρίτο στεφάνι* και ο Κώστας Ταχτσής δεν πήραν ποτέ Κρατικό Βραβείο, ενώ πήραν (το 1989) οι *Κληρονόμοι* του Φάνη Μούλιου, που κατά κανέναν τρόπο δεν σημάδεψαν τη νεοελληνική λογοτεχνία. Ο μαϊτρ του παράδοξου Ε. Χ. Γονατάς δεν βραβεύτηκε ποτέ για τις περίφημες αλλόκοτες ιστορίες του, τιμήθηκε όμως αντ' αυτού με το Κρατικό Βραβείο Μετάφρασης το 1994 για την *Επιλογή από τις Voces* του Πόρτσια. Ο Δημήτρης Μαρωνίτης έχασε το 2003 το Μεγάλο (πρώην «Ειδικό») Κρατικό Βραβείο από τον ποιητή Μίλτο Σαχτούρη, όχι επειδή ο ένας ήταν σπουδαιότερος από τον άλλον, αλλά επειδή μπήκαν στην ίδια ζυγαριά δύο ανόμοια έργα, το ακαδημαϊκό και το λογοτεχνικό, που κρίνονται με διαφορετικά κριτήρια. Οι Κριτικές Επιτροπές, που άλλοτε δεν δίνουν, λόγου χάρη, βραβείο μυθιστορήματος κι άλλοτε βραβεύουν εξ ημισείας δύο έργα που καθόλου δεν συγγενεύουν, δεν επιδεικνύουν απαραίτητα αυστηρότητα κριτηρίων αλλά μάλλον αδυναμία ανάληψης ευθυνών.

Θα μπορούσαμε να απαριθμήσουμε πλήθος «αδικίες» στα Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας από τότε που θεσπίστηκαν το 1956, όπως θα μπορούσαμε να μπλεχτούμε σε ατέρμονες συζητήσεις γύρω από το ποιον λογοτεχνικό κανόνα και ποια ιδεολογία έχουν κατά καιρούς υπηρετήσει. Το ίδιο εννοείται πως θα μπορούσε να κάνει κανείς με οποιονδήποτε θεσμό βραβείων, εγχώριο ή ξένο, εθνικό ή διεθνή.

Ωστόσο το οξύτερο πρόβλημα σήμερα, δεν είναι ούτε οι «αδικίες», ούτε τα όποια «μαγειρέματα», αλλά η αδιαφορία που περιβάλλει το θεσμό. Τα Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας δεν προκαλούν ενδιαφέρον, ούτε στο σινάφι, ούτε στην αγορά, ούτε στο ευρύτερο κοινό, και αντιμετωπίζονται σχεδόν σαν διοικητική εγκύκλιος από όλους πλην των συγγραφέων που βραβεύονται. Το πλήγμα που δέχθηκαν το 1995, με τη θέσπιση των Λογοτεχνικών Βραβείων του περιοδικού *Διαβάζω* –τα οποία περισσότερο βράβευαν βιβλία παρά επι-βράβευαν συγγραφείς–, ήταν μεγάλο για την απήχησή τους. Λειτουργήσε όμως αναζωογονητικά για τον ίδιο το θεσμό. Στη συνέχεια θεσπίστηκαν τα Βραβεία του περιοδικού *(δε)κατα* – τα οποία έβαλαν στο τραπέζι και τον παράγοντα της αναγνωστικής απόλαυσης, ενώ αργότερα τα Βραβεία του ηλεκτρονικού περιοδικού *Ο Αναγνώστης* (www.oanagnostis) διαδέχθηκαν εκείνα του *Διαβάζω*, αποκτώντας κι ένα αρκετά πιο συγκεκριμένο αισθητικό στίγμα. Ο ανταγωνισμός, ωστόσο, αντί να ξεκαθαρίσει το προφίλ των Κρατικών Βραβείων, το έκανε όλο και πιο θολό και συγκεχυμένο.

Σήμερα όμως τα συμφραζόμενα έχουν αλλάξει τόσο δραματικά· η οικονομική κρίση έχει προκαλέσει μια τόσο βαθιά κρίση (πολιτική, πολιτισμική και αξιών), οι διεθνείς εξελίξεις δοκιμάζουν καθημερινά και σε βάθος την κοινωνική μας συνείδηση, και αναπόφευκτα το ίχνος όλων αυτών επηρεάζει ή οφείλει να επηρεάσει και τον τρόπο που σκεφτόμαστε το ρόλο της λογοτεχνίας, αλλά και της τέχνης ευρύτερα, στις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς επίσης και το ρόλο της πολιτιστικής πολιτικής. Γι' αυτό και θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι ο θεσμός των Κρατικών Λογοτεχνικών Βραβείων βρίσκεται τώρα σε μια κρίσιμη καμπή, και χρειάζεται τολμηρή ανανέωση προκειμένου να ζωντανέψει το διάλογο της λογοτεχνίας με την εποχή μας. Ίσως έτσι κινητοποιηθεί και ένας ευρύτερος προβληματισμός που να έχει σημείο αναφοράς κάποια τουλάχιστον από τα βιβλία που βραβεύονται.

Σε αυτή την εποχή είναι λοιπόν ανάγκη να ξανασκεφτούμε τη λογοτεχνία και μέσα από τη δύναμή της να συνομιλεί με την κοινωνία, να παρεμβαίνει στη ζωή της, να αντλεί από την πραγματικότητα και να προσφέρει πίσω σ' αυτήν λόγο και σκέψη, να συμβάλλει στην αυτογνωσία και την αυτοσυνείδηση. Αξίζει να ξαναθυμηθούμε ότι, όπως σημείωνε ο Μισέλ Φουκώ, «η γραφή είναι μεταβατική δραστηριότητα». Ο Γάλλος φιλόσοφος δεν εννοούσε πως είναι «στρατευμένη δραστηριότητα», αλλά πως απευθύνεται στον Άλλον, είναι μια χειρονομία προς τον Άλλον.

Είναι επίσης δεδομένο ότι όποια φιλοσοφία βράβευσης και αν επιλεγεί, οι απώλειες δεν θα λείψουν. Το ζήτημα λοιπόν είναι ποιος θα βγει κερδισμένος από την αναδιάρθρωση του θεσμού. Ο μέσος αναγνώστης; Ο μετέφηβος και ο ανήσυχος νέος; Τα βιβλιοπωλεία; Η πνευματική ζωή; Η απήχηση της λογοτεχνίας; Η δημοκρατική συνείδηση; Αν επιτευχθούν αυτά, δεν θα είναι λίγο!

Το 1997, όταν του απονεμήθηκε το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος, ο Μένης Κουμανταρέας δήλωνε ότι περιμένει από την Πολιτεία «να αξιοποιήσει τα βραβεία με έναν ευρύτερα λαϊκό τρόπο». Μέχρι σήμερα αυτή η προοπτική δεν έχει ποτέ συζητηθεί σοβαρά.

Αρχές-Άξονες-Στόχοι

Καμία αξιολόγηση δεν είναι αθώα. Όλες οι βραβεύσεις είναι υποκειμενικές, αφού για την τέχνη δεν υπάρχουν (ευτυχώς) αντικειμενικά κριτήρια. «Αδικίες» γίνονται και στα βραβεία Νόμπελ, στα Booker ή στα Goncourt. Από αυτό το δεδομένο ξεκινώντας, το ειδικό βάρος των εκάστοτε λογοτεχνικών διακρίσεων κρίνεται όχι από την όποια αντικειμενικότητά τους αλλά από το προφίλ τους. Διότι καλώς ή κακώς τα βραβεία γίνονται φορείς μιας πολιτιστικής πολιτικής, και διαμορφώνουν αξίες και αρχές. Το κρίσιμο επομένως είναι πού θα οδηγήσει η φιλοσοφία η οποία (θα) διέπει τα Κρατικά Βραβεία.

Βασικά ζητούμενα (προτείνεται να) είναι:

Να καλλιεργηθεί μια πνευματική ζωή. Να καταξιωθούν στο ευρύτερο κοινό οι εργάτες του λόγου, και να ενθαρρυνθούν να φυτέψουν το αγκάθι τους στις κατεστημένες ιδέες, στα στερεότυπα, στις προκαταλήψεις.

Να αποκτήσουν τα Κρατικά Βραβεία κύρος και να αποκτήσουν αντίκτυπο σε καινούργια και πιο ανήσυχα κοινά.

Να στέλνουν τους αναγνώστες στα βιβλιοπωλεία. Να καταστήσουν την ανάγνωση... ελκυστική. Και ταυτόχρονα να την υποστηρίξουν ως αφορμή ενδοσκόπησης.

Να διαλυθούν τα σύννεφα του δέους που περιβάλλουν τα βιβλία και να εξοικειωθεί το ευρύτερο κοινό, το κοινό που δεν είναι «μυημένο», με τους πιο απαιτητικούς συγγραφείς.

Να κινητοποιούν όχι να ταριχεύουν τη γραφή, να την απελευθερώνουν όχι να τη χειραγωγούν.

Να προσφέρουν στους βραβευμένους συγγραφείς όχι μονάχα «αναγνώριση», αλλά και έξοδο στο διεθνές κοινό και δίαυλο στη διεθνή αγορά. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι δεν μπορεί να «ακουστεί» μια λογοτεχνία εάν δεν είναι παρούσα και στον διεθνή διάλογο των ιδεών.

Η σύνθεση των Κριτικών Επιτροπών καταλήγει συχνά να είναι πιο σημαντική από τα κριτήρια ή τη διαδικασία επιλογής. Είναι λοιπόν απαραίτητη και η ριζική αναδιάρθρωση των Επιτροπών ώστε να υπηρετήσουν τους στόχους των (νέων) Κρατικών Βραβείων στο χώρο του Βιβλίου.

Η συγκρότηση των Επιτροπών με νέο πνεύμα και η διασαφήνιση της φιλοσοφίας των (νέων) Κρατικών Βραβείων για τα βιβλία είναι καίριο βήμα για να κλείσουν τα παραθυράκια στα μαγειρέματα, στους συμβιβασμούς, στους συμψηφισμούς ανάμεσα σε λογοτεχνικές παρέες ή λογοτεχνικά ρεύματα, επίσης στις ψυχολογικές πιέσεις προς τους κριτές (εάν και εφόσον ψηφίζουν φανερά), καθώς και στην παρεμβολή εξωλογοτεχνικών κριτηρίων στις αξιολογήσεις τους.

Από εκεί και πέρα, οι δρόμοι της ζύμωσης νέων ιδεών παραμένουν μόνιμο ζητούμενο...

Αριθμός Βραβείων

Συνήθως, όσο περισσότερα είναι τα βραβεία, τόσο πιο περιορισμένο είναι το ειδικό βάρος του καθενός εξ αυτών. Ωστόσο, θα μπορούσαν να θεσπιστούν ορισμένα καινούργια βραβεία όχι για να μείνουν όλοι ευχαριστημένοι, αλλά για να καταξιωθούν πεζογραφικά ή δοκιμιακά είδη που παρουσιάζουν ενδιαφέρουσα εξέλιξη. Κατά κύριο λόγο, θεωρούμε ότι πρέπει να τιμηθεί από τα Κρατικά Βραβεία η ανθούσα δοκιμιακή παραγωγή από το χώρο των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, αναδεικνύοντας έτσι και τους νέους επιστήμονες που παράγουν σημαντικότερο έργο, αντάξιο των συναδέλφων τους στο διεθνές πεδίο. Από την ίδια οπτική γωνία θεωρούμε ότι θα πρέπει να αναδειχθεί περαιτέρω και μια ακόμη κατηγορία δημιουργών από το χώρο του βιβλίου, αυτή των εικονογράφων ή των εικαστικών καλλιτεχνών.

Δεν ξεχνάμε βέβαια ότι η θέσπιση ενός βραβείου, όπως του Βραβείου Πρωτοεμφανιζόμενου Συγγραφέα, δεν αρκεί για να αναδείξει τους νέους προβληματισμούς ή τις νέες φωνές στο χώρο της λογοτεχνικής παραγωγής. Ούτε ότι ενίοτε μια βράβευση επιστρατεύεται για να επανορθώσει γκάφες και αδικίες του παρελθόντος. Όπως σε κάποιες περιπτώσεις συνέβη με το Μεγάλο Βραβείο, όπου οι Κριτικές Επιτροπές το απένειμαν με τόση καθυστέρηση ώστε να μοιάζει με τιμητικό δίπλωμα αποστρατείας. Έτσι τιμήθηκαν οι: Στυλιανός Αλεξίου (1993), Τίτος Πατρίκιος (1994), Νάσος Δετζώρτζης (1995), Νόρα Αναγνωστάκη (1996), Γιώργος Αλισανδράτος (1997), Αλέξανδρος Αργυρίου (1998), Γιάννης Δάλλας (1999), Αντρέας Φραγκιάς (2000), Μήτσος Αλεξανδρόπουλος (2001), Μανόλης Αναγνωστάκης (2002), Μίλτος Σαχτούρης (2003), Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ (2014), Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος (2015)...

Κριτήρια Βράβευσης

Τα λογοτεχνικά βραβεία, σε μια Πολιτεία που φιλοδοξεί να ενισχύσει και όχι να αποδυναμώσει την πολιτισμική δημοκρατία, τιμούν έργα και όχι πρόσωπα, τιμούν βιβλία όχι υπογραφές. Επίσης είναι βραβεία κρατικά, που σημαίνει ότι πρέπει να μην αποκλείουν το διάλογο με την ευρύτερη κοινωνία στην πολυπλοκότητά της.

Επειδή μάλιστα η αισθητική ποιότητα συνιστά βασικό κριτήριο αξιολόγησης στη λογοτεχνία, τα μέλη των κριτικών επιτροπών των Κρατικών Βραβείων είναι ανάγκη να ακολουθήσουν πιο σύνθετα κριτήρια και να συναρτήσουν την αξιολόγησή τους με τους γενικότερους προβληματισμούς του καιρού μας.

Ειδικότερα, τα Κρατικά βραβεία χρειάζονται ένεση φρεσκάδας. Χρειάζεται να γίνουν λιγότερο ακαδημαϊκά, αλλά επειδή απονέμονται από την Πολιτεία χρειάζεται να είναι και ισορροπημένα: Οι επιλογές δεν θα πρέπει να είναι τόσο mainstream ώστε να επιβραβεύουν μόνον αναγνωρισμένες φωνές (που έχουν ήδη εξασφαλισμένη την επιδοκιμασία της κριτικής), ούτε τόσο πρωτοποριακές ώστε να προτείνουν μόνο «διαφορετικές» φωνές που αφορούν μονάχα μια διανοητική ελίτ.

Έχει έρθει η ώρα των τολμηρών βραβείων, που ανακαλύπτουν και αναδεικνύουν έργα ριζοσπαστικά, ανήσυχα, που λαμβάνουν υπόψη τις πιο σύγχρονες προσεγγίσεις στη λογοτεχνία όπως κάνει άλλωστε τα τελευταία χρόνια το Νόμπελ, βραβεύοντας π.χ. την Αλεξίεβιτς ή τον Ντύλαν, έργα που αποδυναμώνουν τα στερεότυπα, έργα που ανοίγουν θέματα ουσίας που ξεπερνούν την επικαιρότητα, έργα που συλλαμβάνουν «το αόρατο του υπερβολικά ορατού» και φέρνουν στο φώς «τη φαρμακερή καρδιά των πραγμάτων και των ανθρώπων».

Στο πίσω μέρος του μυαλού τους οι Κριτικές Επιτροπές Λογοτεχνικών Βραβείων δεν θα πρέπει να ξεχνούν ότι η απαιτητική λογοτεχνία δημιουργεί καινούργια κάθε φορά κριτήρια για το τι είναι «καλό», ότι διαστέλλει ή μεταθέτει τα όρια. Δεν υπάρχει λοιπόν συγκεκριμένο σώμα κριτηρίων, ούτε πρέπει να υπάρχει.

Κριτικές Επιτροπές-Σύνθεση

Οι Κριτές χρειάζεται να έχουν ευρεία και σε βάθος εποπτεία της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας, αλλά να γνωρίζουν και το τοπίο της ξένης λογοτεχνίας και ταυτόχρονα να είναι ανήσυχοι πολίτες. Να λειτουργούν ανεξάρτητοι/ες από το χρηματιστήριο αξιών του σιναφιού, ανεξάρτητοι/ες από τα στεγανά των «ελίτ του πνεύματος», και να παίρνουν το ρίσκο της άποψής τους. Αλλά και να μπορούν να την τεκμηριώνουν με πειστικά και κατανοητά επιχειρήματα. Να μην τους/τις δεσμεύουν ούτε η πολιτική ορθότητα ούτε η λογική της επετηρίδας.

Οι Επιτροπές χρειάζεται να εμπλουτιστούν με ανθρώπους καλλιεργημένους, δυναμικούς, τολμηρούς, που να καταφέρνουν να δώσουν ώθηση στην ενεργητική ανάγνωση, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον του κοινού όχι σαν δάσκαλοι, ούτε σαν εντομολόγοι, αλλά σαν οικοδεσπότες στο πεδίο της Λογοτεχνίας. Θεωρούμε πως θα ήταν χρήσιμο η σύνθεση να διευρυνθεί δίνοντας τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις Επιτροπές και εκπρόσωποι άλλων ιδιοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές τόσο στο πεδίο του Τύπου όσο και στο ακαδημαϊκό. Το διαδίκτυο έχει δημιουργήσει νέα βιβλιοφιλικά περιβάλλοντα όπου ασκείται η κριτική βιβλίου, οι κοινότητες των αναγνωστών έχουν αποκτήσει άλλη δυναμική, νέα επιστημονικά πεδία προσεγγίζουν τη λογοτεχνία από άλλες αφετηρίες εμπλουτίζοντας τις αναγνώσεις της. Αν αυτές οι νέες φωνές εμπλουτίσουν και τις Επιτροπές, θα λειτουργήσουν εντέλει σαν ηλεκτρικές εκκενώσεις σε ένα τοπίο που αλλιώς θα λίμναζε ή θα υπέκυπτε στα καταναλωτικά πρότυπα.

Τα μέλη των Επιτροπών δεν μπορεί να καθυστερούν να τιθασεύσουν τον όγκο της βιβλιοπαραγωγής. Αυτή είναι η συνθήκη σε όλα τα βραβεία του κόσμου, και γι' αυτό η πρώτη αρετή των μελών μιας Κριτικής Επιτροπής είναι να πρόκειται για δόκιμους και συστηματικούς αναγνώστες που έτσι κι αλλιώς έχουν εποπτεία του πεδίου. Η βάση των επιλογών τους είναι αναγκαίο να είναι πλατιά (όλα τα βιβλία με ISBN και οι αυτοεκδόσεις των κατά τεκμήριο δόκιμων φωνών) προκειμένου να οδηγήσει στη σύνταξη αξιόπιστης Μακράς και Βραχείας Λίστας. Αν γνωρίζουν το

αντικείμενό τους και παρακολουθούν συστηματικά τη βιβλιοπαραγωγή, μπορούν να φτάσουν στις Μακρές Λίστες όπως κάνουν όλες οι σοβαρές επιτροπές βραβείων σε ολόκληρη την υφήλιο.

Απονομή των Βραβείων

Η τιμητική εκδήλωση της απονομής των βραβείων δεν πρέπει να απέχει χρονικά από την ανακοίνωσή τους. Αυτό το εσωστρεφές σύστημα που ισχύει ως τώρα ήταν μια από τις αιτίες της αδιαφορίας για την υπόθεση των Λογοτεχνικών Βραβείων, τόσο από πλευράς του ευρύτερου κοινού όσο και από πλευράς των συνειδητών αναγνωστών

Η ανακοίνωση των Βραβείων είτε μπορεί να γίνεται μετά από κλειστή συνεδρίαση στο Υπουργείο Πολιτισμού και να εκδίδεται ένα πλήρες Δελτίο Τύπου –πάντα με φροντίδα να το προλαβαίνουν τα Δελτία Ειδήσεων και οι προθεσμίες του Τύπου–, είτε μπορεί να γίνεται σε δημόσια πανηγυρική εκδήλωση (σε κατάλληλη ώρα ώστε τα Βραβεία να ανακοινωθούν στα δελτία ειδήσεων των 20.00 ή και να μεταδοθούν ζωντανά) αμέσως μετά τη συνεδρίαση των Επιτροπών. Αυτό ήταν το μοντέλο των βραβείων του ΔΙΑΒΑΖΩ, αλλά εκεί τα ΜΜΕ χειρίζονταν σε μια πρώτη φάση το θέμα όπως μπορούσε ή ήθελε το καθένα διότι τα χρονικά περιθώρια δεν επέτρεπαν να πραγματοποιηθεί μια συνέντευξη Τύπου με παρουσίαση του σκεπτικού των Επιτροπών.

Αυτό το δεύτερο μοντέλο θα μπορούσε να ενισχυθεί με συνέντευξη Τύπου παρουσία του/της εκάστοτε Υπουργού την επομένη ακριβώς από την επίσημη ανακοίνωση. Εκεί μπορούν να παρουσιάζονται τα κριτήρια (άρα και η πολιτική διαφοροποίηση στην αντίληψη που διέπει τις βραβεύσεις) και να αναλύεται το (ανώνυμο) σκεπτικό του κάθε βραβείου. Αυτό θα προκαλέσει συζητήσεις και θα κρατήσει το θέμα «ζεστό» επικοινωνιακά για μεγαλύτερο διάστημα, ενώ παράλληλα, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια, θα προκαλέσει και περισσότερες συζητήσεις γύρω από τις εκάστοτε βραβεύσεις.

Θα ήταν καλό επίσης, να γίνεται Προβολή και Προώθηση των βραβευθέντων στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό σε χώρους μαζικού ενδιαφέροντος (βιβλιοπωλεία, ραδιοσταθμούς, εκθέσεις κλπ).

Οι προτάσεις μας

Θεωρώντας ότι τα Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας παρουσιάζουν σοβαρή υποχώρηση στην απήχυσή τους στην ελληνική κοινωνία και ότι το κύρος τους έχει πληγεί όχι τόσο από τον ανταγωνισμό των λοιπών λογοτεχνικών βραβείων που απονέμονται από διάφορους ιδιωτικούς φορείς, όσο από τις διαρροές της διαδικασίας στο στάδιο της αξιολόγησης των βιβλίων από την Επιτροπή καθώς και από τη μεγάλη καθυστέρηση στην ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, που ακυρώνει κάθε επικαιρότητα της απονομής τους, προτείνουμε την αναμόρφωσή τους, με τροποποίηση του Άρθρου 40 του ν. 3905/2010 που τα θεσπίζει, από άποψη νομοθεσίας, προκειμένου να καταστούν αποτελεσματικότερα, να συγχρονιστούν με τις εξελίξεις στο χώρο του ελληνικού βιβλίου αλλά και με τους κυρίαρχους προβληματισμούς στην ελληνική πραγματικότητα. Με αυτό το σκεπτικό εισηγούμαστε τη διεύρυνση του περιεχομένου τους σε μεγαλύτερο μέρος του φάσματος της εκδοτικής δραστηριότητας και τη μετονομασία τους σε Κρατικά Βραβεία Βιβλίου, την θέσπιση τριών νέων βραβείων, και επιμέρους βελτιώσεις ως εξής:

Τα νέα Βραβεία που προτείνεται να θεσπιστούν είναι:

α) Το **Κρατικό Βραβείο Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών** (πρωτότυπου έργου στην Ιστορία, Αρχαιολογία, Φιλολογία, Φιλοσοφία, Τέχνες, Πολιτισμός, Ψυχολογία, Εκπαίδευση, Κοινωνιολογία, Πολιτικές Επιστήμες, Κοινωνική & Οικονομική Γεωγραφία, ΜΜΕ και Επικοινωνίες, Κοινωνική Ανθρωπολογία, κ.ά.), το οποίο θα απονέμεται στην αρτιότερη επιστημονική μελέτη στον κλάδο της τελευταίας διετίας που συμβάλλει στην προαγωγή και τη διάδοση της επιστημονικής γνώσης και συνδυάζει την επιστημονική προσέγγιση με τις αφηγηματικές αρετές. Εφόσον υπάρχει επαρκής παραγωγή σχετικών έργων, δέον όπως οι βραβευόμενοι κλάδοι εναλλάσσονται κατ' έτος.

Σκεπτικό: Το πεδίο του επιστημονικού δοκιμίου/μελέτης, που απευθύνεται σε περιορισμένο κατ' ανάγκη κοινό, κρίνεται αναγκαίο να ενισχυθεί με έμφαση από την Πολιτεία ώστε να ενθαρρυνθεί και να συνεχιστεί η παραγωγή επιστημονικής γνώσης στην ελληνική γλώσσα και για θέματα ελληνικού ενδιαφέροντος. Επιπλέον, αποτελεί μια ειδική κατηγορία που χαίρει απήχησης στον διεθνή ακαδημαϊκό χώρο και η επίσημη ανάδειξή της μέσω της βράβευσης θα διευκολύνει την προβολή και μετάφραση της σύγχρονης ελληνικής επιστημονικής παραγωγής. Προτείνεται να εξετάζονται κάθε φορά για βράβευση οι επιστημονικές μελέτες που έχουν εκδοθεί την τελευταία διετία επειδή ο αριθμός τους ετησίως δεν είναι υψηλός και, επιπλέον, διότι για έργα αυτής της κατηγορίας απαιτείται μεγαλύτερος χρόνος ώστε να κριθούν από την επιστημονική κοινότητα ως προς την εγκυρότητα και τη βαρύτητα της συμβολής τους.

β) **Βραβείο Μετάφρασης βιβλίου Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών**, το οποίο θα απονέμεται στην καλύτερη μετάφραση ξενόγλωσσου δοκιμίου ή επιστημονικής μελέτης στα ελληνικά, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τη σημασία του μεταφραζόμενου έργου, όσο και τη συμβολή της μετάφρασης στην παραγωγή ελληνικής ορολογίας και τον εμπλουτισμό του θεωρητικού διαλόγου είτε με τη μετάφραση έργων αναφοράς, είτε με την εισαγωγή στα ελληνικά νέων επιστημονικών προσεγγίσεων.

Τα ανωτέρω δύο βραβεία απονέμονται από Πενταμελή Ειδική Κριτική Επιτροπή αποτελούμενη από τρεις πανεπιστημιακούς από το πεδίο των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, εκ των οποίων ο ένας να ασκεί συστηματικά κριτική στον έντυπο ή τον ηλεκτρονικό τύπο, έναν ειδικό επιστήμονα από τα Ερευνητικά Κέντρα (Ακαδημία, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών κ.ά.) και έναν εξειδικευμένο μεταφραστή.

γ) Το **Κρατικό Βραβείο Εκδοτικής Σειράς** που αναδεικνύει θέματα της κοινωνικής επικαιρότητας, συμβάλλει στην προαγωγή των πανανθρώπινων αξιών ή/και προβάλλει το καινούργιο συγγραφικό δυναμικό της χώρας. Το Βραβείο απονέμεται από κοινού στον εκδότη και τον επιμελητή της σειράς, εάν υπάρχει. Για την απονομή του βραβείου εισηγούνται οι πρόεδροι και των τεσσάρων Επιτροπών (Λογοτεχνικών Βραβείων, Παιδικού Βιβλίου, Λογοτεχνικής Μετάφρασης και Κοινωνικών & Ανθρωπιστικών Επιστημών)

Σκεπτικό: Το Βραβείο δηλώνει την αναγνώριση από την Πολιτεία της προσφοράς των εκδοτών εκείνων που, με επαγγελματική ακεραιότητα και αίσθηση της αποστολής τους, αναλαμβάνουν το κόστος και το ρίσκο της παραγωγής και διάθεσης βιβλίων που θίγουν ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα, αναδεικνύουν νέες φωνές από το χώρο είτε της λογοτεχνίας, είτε του θεωρητικού στοχασμού, καλλιεργούν κατ' αυτό τον τρόπο έναν

διάλογο με τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες που αποτυπώνονται στη σύγχρονη διεθνή εκδοτική παραγωγή.

δ) Το **Κρατικό Βραβείο Εικονογράφησης** για το οποίο διαγωνίζονται εξίσου βιβλία για παιδιά και για ενήλικες. Απονέμεται από Ειδική Επιτροπή στην οποία συμμετέχουν οι Πρόεδροι των δύο κατηγοριών (Λογοτεχνικών Βραβείων και Παιδικού Βιβλίου) και τρεις εικαστικοί (ή δύο εικαστικοί και ένας φωτογράφος).

Σκεπτικό: Το Βραβείο αναδεικνύει και προβάλλει την καλλιτεχνική αξία των εκδόσεων και το υψηλό επίπεδο των Ελλήνων εικονογράφων που τυγχάνει αναγνώρισης και εκτός συνόρων. Είναι μια πτυχή της εκδοτικής εργασίας που προσθέτει ιδιαίτερη αξία στο βιβλίο και πρέπει να αναγνωριστεί επίσημα και δημόσια.

Οι προτάσεις μας σε σχέση με τα υφιστάμενα βραβεία είναι οι εξής:

- Θα πρέπει να ζητηθεί από τις τρεις υφιστάμενες Επιτροπές να επιταχύνουν το έργο τους, εντός του 2017, ώστε να καλυφθεί η καθυστέρηση δύο ετών που σημειώνεται στην απονομή των βραβείων (εντός του 2017, να κριθούν τα βιβλία που εκδόθηκαν κατά το 2015 και αυτά που εκδόθηκαν κατά το 2016).
- Παραμένουν οι κατηγορίες των Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνίας (Μυθιστόρημα, Ποίηση, Διήγημα-Νουβέλα, Δοκίμιο-Κριτική, Χρονικό-Μαρτυρία, Πρωτοεμφανιζόμενος συγγραφέας, και Μεγάλο Βραβείο Γραμμάτων) και η κατηγορία Κρατικού Βραβείου Εικονογραφημένου Βιβλίου που αφορά βιβλία για παιδιά
- Το βραβείο Λογοτεχνικού Περιοδικού γίνεται χρηματικό, στο ίδιο ύψος με τα υπόλοιπα βραβεία, έναντι της σημερινής υποχρέωσης αγοράς από το Υπουργείο αντιτύπων των περιοδικών μέχρι του ύψους αξίας 1.000 ευρώ (η οποία δεν υλοποιείται).
- Καταργείται το όριο ηλικίας των 35 ετών που ισχύει με την τρέχουσα νομοθεσία για τους Πρωτοεμφανιζόμενους Συγγραφείς.
- Καταργείται το Ειδικό Βραβείο σε λογοτέχνη του οποίου το βιβλίο προάγει σημαντικά τον διάλογο επάνω σε κοινωνικά ζητήματα.
- Τα Κρατικά Βραβεία Βιβλίου απονέμονται από τον/την Υπουργό Πολιτισμού μετά από πρόταση της Επιτροπής Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνίας και της Ειδικής Κριτικής Επιτροπής Ανθρωπιστικών Επιστημών. Η πρώτη απαρτίζεται από επτά μέλη (αντί των εννέα που ισχύουν σήμερα) που επιλέγονται και ορίζονται από τον/την Υπουργό και περιλαμβάνουν δύο μέλη ΔΕΠ με ειδίκευση στη Νεοελληνική Λογοτεχνία και Πολιτισμό, δύο λογοτέχνες, δύο κριτικούς και έναν εκπρόσωπο των αναγνωστών ή των βιβλιοπωλών. Ο εκπρόσωπος των αναγνωστών επιλέγεται με κλήρωση μεταξύ των Λεσχών Ανάγνωσης Βιβλιοθηκών και των bloggers του βιβλίου που θα έχουν ανταποκριθεί στην πρόσκληση ενδιαφέροντος και των βιβλιοπωλών, επίσης με κλήρωση μεταξύ των πιστοποιημένων βιβλιοπωλείων.
- Τα Κρατικά Βραβεία Παιδικού Βιβλίου απονέμονται από τον/την Υπουργό Πολιτισμού μετά από πρόταση της Επιτροπής Κρατικών Βραβείων Παιδικού Βιβλίου, η οποία απαρτίζεται από επτά μέλη (αντί των εννέα που ισχύουν σήμερα) που επιλέγονται και ορίζονται από τον /την Υπουργό και περιλαμβάνουν δύο μέλη ΔΕΠ με ειδίκευση στην Παιδική και Εφηβική Λογοτεχνία, έναν λογοτέχνη, έναν εικονογράφο, δύο κριτικούς και έναν εκπρόσωπο των

αναγνωστών ή των βιβλιοπωλών. Ο εκπρόσωπος των αναγνωστών επιλέγεται με κλήρωση μεταξύ των Λεσχών Ανάγνωσης Βιβλιοθηκών και των bloggers του βιβλίου που θα έχουν ανταποκριθεί στην πρόσκληση ενδιαφέροντος και των βιβλιοπωλών, επίσης με κλήρωση μεταξύ των πιστοποιημένων βιβλιοπωλείων.

- Τα Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνικής Μετάφρασης απονέμονται από τον/την Υπουργό Πολιτισμού μετά από πρόταση της Επιτροπής Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνικής Μετάφρασης, η οποία απαρτίζεται από επτά μέλη (αντί των εννέα που ισχύουν σήμερα) που επιλέγονται και ορίζονται από τον /την Υπουργό και περιλαμβάνουν δύο μέλη ΔΕΠ με ειδίκευση στη Νεοελληνική ή Ξενόγλωσση Φιλολογία, δύο δόκιμους μεταφραστές, δύο κριτικούς και έναν εκπρόσωπο των αναγνωστών ή των βιβλιοπωλών. Ο εκπρόσωπος των αναγνωστών επιλέγεται με κλήρωση μεταξύ των Λεσχών Ανάγνωσης Βιβλιοθηκών και των bloggers του βιβλίου που θα έχουν ανταποκριθεί στην πρόσκληση ενδιαφέροντος και των βιβλιοπωλών, επίσης με κλήρωση μεταξύ των πιστοποιημένων βιβλιοπωλείων.
- Για το Μεγάλο Βραβείο Γραμμάτων εισηγούνται οι πρόεδροι και των τεσσάρων Επιτροπών (Λογοτεχνικών Βραβείων, Παιδικού Βιβλίου, Λογοτεχνικής Μετάφρασης και Κοινωνικών & Ανθρωπιστικών Επιστημών) και προτείνεται από κοινού μετά από συνεδρίαση των Προέδρων τους.
- Η θητεία της Επιτροπής είναι διετής και αντιστοιχεί σε έργο, δηλαδή αφορά δύο ετήσιες απονομές βραβείων, και τα μέλη της θα πρέπει να έχουν οριστεί έως τα τέλη Δεκεμβρίου του έτους που προηγείται του κρινόμενου (μπορούν να ανακοινώνονται κατά την Τελετή Απονομής των Βραβείων). Κατά τα έτη που αναλαμβάνει νέα Επιτροπή, ο Υπουργός προβαίνει στον διορισμό της ανεξάρτητα από την ολοκλήρωση του έργου της απερχόμενης Επιτροπής.
- Τα Βραβεία επιλέγονται βάσει του καταλόγου της BIBLIONET για την ετήσια παραγωγή ανά κατηγορία (αντί των καταλόγων της Εθνικής Βιβλιοθήκης που ισχύουν σήμερα και που παρουσιάζουν μεγάλη καθυστέρηση στην ενημέρωσή τους όπως και αρκετά προβλήματα στην κατηγοριοποίηση των τίτλων).
- Οι Βραχείες Λίστες ανακοινώνονται το Μάρτιο ή τον Απρίλιο του έτους που έπεται του κρινόμενου και συνοδεύονται από αιτιολογική έκθεση που περιλαμβάνει κριτικό σημείωμα της αρμόδιας επιτροπής για κάθε τίτλο που περιλαμβάνεται σε αυτές. Οι Βραχείες Λίστες και οι αιτιολογικές εκθέσεις όλων των επιτροπών θα δημοσιοποιούνται ταυτόχρονα, με ευθύνη του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και σε διάστημα δεκαπέντε εργάσιμων ημερών από τη λήψη της απόφασης των επιτροπών. Η ανακοίνωσή τους, από συμβολική άποψη, μπορεί να συμπίπτει με τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Ποίησης ή της Παγκόσμιας Ημέρας Βιβλίου (21 Μαρτίου ή 23 Απριλίου), ώστε να υπάρχει γι' αυτό μια δεσμευτική ημερομηνία. Επισημαίνουμε ότι ιδιαίτερη μέριμνα απαιτείται ώστε να διαφυλάσσεται η μυστικότητα της διαδικασίας σε όλα τα στάδια επιλογής. Για τη διασφάλιση της ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ των κριτών προτείνεται η ΜΥΣΤΙΚΗ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑ των μελών κατά την ΤΕΛΙΚΗ συνεδρίαση και η βαθμολόγηση των βιβλίων με άριστα το 12 για το καλύτερο βιβλίο, και από 9 και κάτω για τα υπόλοιπα, ώστε η τυχόν συμφωνία στα δεύτερα βραβεία να μην τα μετατρέπει σε πρώτα.

- Η Τελετή Απονομής να γίνεται με την επισημότητα που αρμόζει στο θεσμό ώστε να τονίζονται το κύρος και η σημασία του για την Πολιτεία. Η τελετή απονομής να γίνεται κατά προτίμηση το Μάιο στη Διεθνή Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης, παρουσία του/της Υπουργού Πολιτισμού. Με αυτό τον τρόπο θα ενισχυθούν και ο θεσμός των Βραβείων και η Έκθεση Βιβλίου της Θεσσαλονίκης. Προκειμένου δε να αποκλειστούν τυχόν διαρροές των βραβείων, που μειώνουν το κύρος και τη διαφάνεια του θεσμού, αλλά και την αίγλη της τελετής απονομής των βραβείων, η καταμέτρηση των ψήφων θα γίνεται την ίδια μέρα με την απονομή από τον Προϊστάμενο του Τμήματος Γραμμάτων, παρουσία των μελών της Επιτροπής ή, αν αυτό δεν είναι δυνατό, παρουσία συμβολαιογράφου στον οποίο θα έχουν από πριν κατατεθεί τα ειδικά έντυπα με τις βαθμολογίες των κριτών.
- Το Υπουργείο αναλαμβάνει σχεδιασμό δράσεων και έντυπου υλικού για την προβολή των βραβευμένων τίτλων σε συνεργασία με βιβλιοπωλεία σε όλη την Ελλάδα ώστε να πολλαπλασιαστεί ο αντίκτυπος των Βραβείων και να αναδειχθούν οι συγγραφείς και το έργο τους.
- Τα βραβευμένα βιβλία να παρουσιάζονται στο Ελληνικό περίπτερο στις Διεθνείς Εκθέσεις Βιβλίου και το έντυπο υλικό να μεταφράζεται στην αγγλική γλώσσα, έτσι ώστε να ενισχύεται η προβολή και η προώθησή τους στο εξωτερικό.

[Επεξεργασία πρότασης: Μικέλα Χαρτουλάρη, Άννα Καρακατσούλη, Μαρία Ρουσάκη, Έφη Γιαννοπούλου, σε συνεργασία με τους Σωκράτη Καμπουρόπουλο, Έλενα Πατάκη, Περικλή Δουβίτσα, Χάρη Παππή, Βάλια Δημοπούλου και παρατηρήσεις από ολόκληρη την ομάδα εργασίας στην τελική φάση].